

Evsizliğin Psikososyal Etkileri Üzerine Nitel Bir Araştırma: İstanbul, Beyoğlu Örneği

Halenur Demir¹ 

Öz

Evsizlik, kişinin doğrudan ya da dolaylı sebeplerle daimi olarak kalacak bir yere sahip olmaması şeklinde tanımlanmaktadır. Evsizlik barınacak yerden, çalışacak işten ya da sosyal ilişkilerden yoksunluk gibi somut boyutların ötesinde, evsizlerin bunları ve toplamda hayatı anlamlandırma biçimlerini de hesaba katmayı gerektiren çok katmanlı bir toplumsal problemdir. Toplumdan kendini soyutlamış bu kişilerin topluma yeniden adapte olup normal düzende yaşamlarını sürdürebilmeleri için öncelikle yaşam koşullarının, kendi bakış açılarından nasıl görüldüğünün anlaşılması gerekmektedir. Bu çalışma sokakta yaşayan bireylerin toplum ile ilişki kurma biçimleri, kendilerini topluma ne kadar ait hissettikleri, sosyal hayata katılım seviyeleri, sosyal refah hizmetlerine erişimleri, toplumsal hayata adapte olma karşılıklı engeller ve bu engellerin kişilerdeki psikososyal etkileri üzerinden evsiz bireylerin yaşam algısını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, İstanbul'da evsizliğin yoğun olarak yaşandığı bölgelerden Beyoğlu ilçesinde farklı konumlardaki 8 evsiz bireyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda, evsizliğe neden olan olguların başında aile problemleri, boşanma, sosyal dışlanma ve ekonomik sorunların geldiği; kişilerin çevrelerine olan küskünlükleri sebebiyle yalnızlığı tercih ettikleri ve yalnızlığa bağlılıklarının, toplumsal dışlanma ve gördükleri yabancı tutumu ile arttığı anlaşılmaktadır. Buna göre kişiler psikolojik olarak en dipte hissettikleri zamanlarda hep yalnız olmak istemektedir, sokak ortamında, sosyal yaşam ve ilişkilerinde seçici davranmakta, ilişki kurduklarında da öncelikleri yardımlaşma olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evsizlik • Sokak hayatı • Sosyal dışlanma • Yaşam deneyimleri

A Qualitative Research on the Psychosocial Effects of Homelessness: The Case of Beyoğlu, İstanbul

Abstract

Homelessness is defined as not having a permanent place to stay for direct or indirect reasons. Homelessness is a multi-layered social problem that requires taking into account not only concrete dimensions such as lack of shelter, work, or social relations but also how homeless people make sense of life in general. For these people who have isolated themselves from society to re-adapt to society and continue their lives in a normal order, it is first necessary to understand how their living conditions appear from their perspective. This study aims to analyse the perception of the life of homeless individuals through how individuals living on the streets establish relationships with society, how much they feel they belong to society, their level of participation in social life, their access to social welfare services, the obstacles they encounter in adapting to social life and the psychosocial effects of these obstacles on individuals. In this direction, a qualitative research method was used and in-depth interviews were conducted with 8 homeless individuals in different locations in Beyoğlu district, one of the regions where homelessness is experienced intensively in İstanbul. In the study, face-to-face interviews were conducted using a semi-structured interview form after a literature review, aiming to capture the effects of the problem comprehensively. The answers to all questions were analysed in line with the descriptive analysis method and conclusions were reached through personal observations. As a result of the analysis of the data obtained from the interviews, it was determined that the main reasons causing homelessness were family problems, divorce, social exclusion and economic inadequacy; it has been understood that people prefer loneliness due to their resentment towards their environment and that their attachment to loneliness increases with social exclusion and the attitude of strangers they see. Therefore, people always want to be alone when they feel at the bottom psychologically, they are selective in their social life and relationships in the street environment, and when they establish relationships, their priority is to help others.

Keywords: Homelessness • Life on the streets • Social exclusion • Life experiences

1 Sorumlu Yazar: Halenur Demir (Yüksek Lisans Öğrencisi) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı, Burdur, Türkiye, Eposta: halenurdemir98@gmail.com, ORCID: 0009-0005-3133-7487
Atf: Demir, H. (2024). Evsizliğin psikososyal etkileri üzerine nitel bir araştırma: İstanbul, Beyoğlu örneği. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 44, 713-735. <https://doi.org/10.26650/SJ.2024.44.2.0692>

Extended Summary

Homeless individuals strive to survive under inhumane conditions while being marginalized and excluded by society. In the literature, theories explaining the causes of homelessness on an “individual” basis often emphasise holding individuals responsible for their situations and deeming them guilty. As a result, homeless individuals are frequently subjected to stereotypical labels such as alcoholic, aggressive, or vagrant. On the other hand, it associates homelessness with the notion that individuals are needy, deprived, or inadequate, independent of their faults or responsibilities. Some homeless individuals who experience social exclusion may attribute their situation to themselves, holding themselves responsible for their circumstances. Conversely, some homeless people may believe that they deserve their current situation because of alcohol or substance abuse (Erbay, 2019, s. 43). The feeling of being excluded from society gradually produces a disconnected, insecure, and lost identity. Bauman describes the foreigner as an eternal vagrant, always homeless and with no hope of ever belonging. Due to the risk factors associated with the foreigner, they are perceived as a threat and are often regarded as something to be avoided. (Kanbir, F., 2012; s. 12). Homelessness, despite being visible on almost every street corner, is a prevalent issue that many in society are unaware of. To provide sustainable and constructive solutions to this issue, it is crucial to first identify the underlying factors contributing to the problem and raise awareness about it. This study contributes to the literature by providing findings on the life experiences of homeless individuals and the psychosocial effects of homelessness. It also offers suggestions for potential solutions to the issues identified in this field.

Method

The findings of the study were obtained by conducting in-depth interviews within the framework of phenomenological design, one of the qualitative research methods, following a literature review. Phenomenology is a qualitative research method used to explain how people experience a phenomenon by expressing their understanding, feelings, perspectives, and perceptions of a particular concept (Rose, Beeby, & Parker, 1995, p. 1124). In this direction, the phenomenon of the research was chosen as homelessness, so that the research aims to understand the reasons behind the homelessness problem, to establish cause-effect relationships between the causes that trigger this problem and to reflect the effects of the problem in a holistic way. The researcher was actively involved in a civil society organization that exclusively worked on homelessness between 2019 and 2024. During this period, she took responsibilities such as monitoring and coordinating the activities carried out for the homeless individuals, determining the needs of the homeless individuals in line with their demands, and ensuring that the homeless individuals can reach the necessary service

points and access the services they need. The experiences gained in this process have been anonymized and used within the scope of the article and are included in the findings when necessary. The researcher's direct interaction with the people within the scope of the research and transferring field observations can contribute to understanding the context of the research and analysing the data (Yıldırım & Şimşek, 2013, p. 43).

Results

There is a clear relationship between the duration of homelessness and the likelihood of reintegration into society. A person who has recently become homeless has a higher potential to escape homelessness. However, individuals with long-term experiences of homelessness often attempt to return to stable housing, but these efforts are often unsuccessful due to a lack of adequate support from their surroundings. The results reveal that most individuals who have experienced homelessness for more than four years tend to display a sense of hopelessness, focusing solely on getting through each day rather than planning for the future. After the research, it was recommended that more efforts should be made to understand the life dynamics of homeless individuals. Additionally, it was suggested that greater work should be done to raise public awareness about homelessness by sharing the life experiences of homeless individuals through various media channels. In terms of employment, individuals face obstacles such as lack of access to clean clothes, showers and a safe place to sleep, all of which are essential for maintaining consistent employment. Many homeless individuals have distanced themselves from their homes because of family conflicts brought on by gambling, alcohol addiction, or unemployment. It has been observed that some choose the streets after fleeing their homes, which should provide a sense of security, due to abuse experienced during childhood. Although not apparent in the early stages, as substance use becomes chronic, it begins to damage their societal roles and social relationships. Accompanied by feelings of helplessness, they isolate themselves from society, and as street life progresses, they may become involved in crime or be subjected to exploitation. The high prevalence of psychiatric and substance use disorders among homeless individuals may be both a cause and consequence of homelessness (Acar, B., Bozkafa, H., Vural, B., Önal, S. 2022). Therefore, considering factors like criminal records, health issues, disabilities and inconsistent work histories, there is a need to develop vocational programmes tailored to address these employment barriers for homeless individuals. Homeless individuals face serious health problems due to factors such as living in unhygienic environments, irregular sleep, poor nutrition, and substance and alcohol abuse. This not only harms the individual's own health but also carries a risk of transmission, potentially leading to the spread of diseases and becoming more public health risks and issues. Alongside the problem of homelessness, these individuals experience more health problems compared to those with stable housing and encounter

numerous barriers in accessing healthcare services. Against homelessness and the risk of homelessness, sustainable and rehabilitation-focused permanent solutions tailored to local conditions should be developed. In this process, not only individual interventions are needed to alleviate the effects of homelessness but also comprehensive strategies aimed at transforming societal structures. These strategies should be designed to provide broader and more effective solutions to the problems of homelessness, encompassing all segments of society. The interviews revealed that although homeless individuals may feel marginalised and alienated, they find strength through interactions with organisations such as NGOs and individuals from their surroundings who show them care and inquire about their well-being. At this point, the role of civil society in the integration of homeless individuals into the community could be enhanced.

Evsizliğin Psikososyal Etkileri Üzerine Nitel Bir Araştırma: İstanbul, Beyoğlu Örneği

Evsizler, yaşamlarını sokaklarda, derme çatma barakalarda, hastane acillerinde, otogarlarda veya kamusal alanlardan uzak yerlerde sürdürmektedir. Evsizlik tarihsel bir olgu olmasıyla beraber farklı tanımlarla, içinde olduğu toplumun dinamiklerine göre şekillenerek her dönemde karşımıza çıkmaya devam etmektedir. Ev, sadece barınma yeri değil, aynı zamanda mahremiyet, güvenlik ve sosyal-duygusal gelişimin süregeldiği bir mekandır. Bu bağlamda evsiz bireyler bazen sokakları kendi evleri olarak kabul edebilirken, görünürde bir eve sahip olan diğer bireyler ise kendilerini evsiz hissedebilirler (Neale, 1997, s. 54).

Evsizlik, kişinin kendini ait hissettiği bir yuvaya sahip olamamasıyla tetiklenen psikolojik, sosyal ve ekonomik zorlukların bir sonucu olarak ortaya çıkan karmaşık bir sorundur. Bu sorun, toplumsal dışlanma ve yoksullukla yakından ilişkili olup ekonomik, toplumsal özellikle de sosyal ilişkilerden dışlanmanın bir yansımasıdır (Karaman, 2019, s. 47). Sosyal dışlanmanın verdiği bu ötekilik durumu zamanla sistemden kopmuş, güvensiz, kayıp bir kimlik ortaya çıkarmaktadır. Bu durumu Bauman yabancı kavramı üzerinden; her zaman ve her yerde evsiz olan, asla varma umudu olamayan bir ebedi serseri olarak tanımlar. Yabancı yarattığı risk faktörleri nedeniyle bir tehdit olarak algılanmakta ve bizler için uzak durulması gereken bir unsur olarak hissedilmektedir (Kanbir, 2012, s. 12). Bu bağlamda evsiz bireylerin, görünümlerinden dolayı kamu alanlarına kabul edilmeme, dışlanma ve kovulma durumuyla karşılaşabilmeleri gibi ötekileştirici tutum ve davranışlar ise onları toplumdan ve ailelerinden uzaklaştırmakta, kendilerini izole etmelerine ve diğer kişilerle çok fazla etkileşimde bulunmamalarına neden olmaktadır (Işıkhan, 2006, s. 40). Zamanla sistemden tamamen çekilme durumu ise evsizliğin “sınıf-altı” ve “kenardalık” kavramlarıyla iç içe geçtiğini gösterir. Bauman, sınıf-altı kavramını, genel olarak toplumun dışında bırakılan grupları tanımlarken kullanmaktadır (Küçük, 2018, s. 2). Sosyal dışlanma evsiz bireyin bir toplumun içinde hayatını devam ettirmesine rağmen, görünmez kabul edilmesidir. Yoksulluk sürecinde evsiz birey sosyal desteklerden yararlanamadığı için sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalmaktadır. Eğer birey bir sosyal dışlanmaya maruz kalıyorsa topluma etkin olarak katılamaz (Bradly, 2000, s. 723-724).

Evsiz insanlar, insani koşullarda hayatta kalmaya çalışmakta, toplumda ötekileştirilmekte ve toplumun dışına itilmektedir. Literatürde, evsizliğin sebeplerini “bireysel” temelli açıklayan teorilerden ilk olarak, kişileri evsizlik durumundan kendilerinin sorumlu tutulduğu ve yardım gereksinimleriyle tanımlandıkları görülmektedir. Bu nedenle bazıları alkol ve madde bağımlıları gibi sebeplerden kaynaklandığını söylerken diğerleri kişisel hataları ya da sorumluluklarının olmadığı düşünülerek, kişinin muhtaç, yoksun, yetersizlikleriyle ilişkilendirilir (Mabhala, Esealuka ve ark. 2012, s. 2). Evsizliğe sebep olan toplumsal faktörlere bakılırsa

evsizliğin “yapısal” dayanağını inceleyen araştırmalar, evsizliğin temelinde ekonomik eşitsizlikler ve konut piyasasındaki dengesizliklerin yattığını göstermektedir (Kılıç ve Aslantürk 2019, s. 79; Omerov, Craftman, Mattsson, Klarare 2020, s. 2).

Yoksulluk oranlarının 1980’lerden sonra büyük oranda artması ve yoksulluğun derinleşmesiyle evsizlik riski giderek artmaktadır. Çalışmalarda evsizlik olgusunun daha çok kent yoksulluğu referans alınarak açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Sebepler arasında büyükşehirlere yapılan göçler sonucu ortaya çıkan uyum sorunları da evsizlik olgusunun nedenleri olarak görülmeye başlanır (Çakmak ve Gökgez, 2023, s. 21). Kişiyi bu duruma iten sebeplerin göz ardı edilemeyecek sosyal problemler olduğu açıktır. Evsizliğin nedenini sadece bireysel temelli açıklamak, bu sorunun sosyolojik ve psikososyal etkilerini göz ardı etmek sorunun tanımlanmasında ve çözüm üretilmesinde yetersiz kalacaktır (Küçük, 2018, s. 122).

Sokak öncesi yaşanan yerin kişi için “ev” olarak anlamını yitirmiş olması, bazılarında küçük yaştan itibaren “ev” ile ilişkilerin çeşitli sebeplerle kesilmesi, kiminde hastalık ve bağımlılık gibi problemlerle maddi yetersizlikler olması, yaşanan travmalar, evsizliklerinin sebebi olarak dile getirilmiştir (Bekaroğlu Doğan, 2017, s. 172). Evsizlik her düzeyde sosyal gerilemelere yol açan bir süreçtir. Evsizlik süreci, bireyi önce ailesinden sonrasında sosyal ve çalışma hayatından uzaklaştırarak derinleşir (Akyıldız, 2022, s. 1503). Aile bireyleri arasında iletişimin eksik ve yetersiz olması, sosyal yoksunluk, toplumun ihtiyaçlarının karşılanmaması, düşük ücretli konutların eksikliği ve benzeri sebepler kişileri evsiz durumuna düşürmektedir (Akyıldız, 2017, s. 70-71). Evsiz olan birçok kişinin kumar, alkol bağımlılığı veya işsizlik sorunlarının getirdiği aile içi huzursuzlukların sonucunda evden uzaklaştığı gözlemlenmiştir (Gürel, 2024, s. 799). Kişinin hayatının bir döneminde maddi durumunun kötüleşmesiyle birlikte evsiz kalma süreci kimliklerini sorgulamalarına neden olabilir. Çoğu insan, yeni hayatın getirdiklerine alışması zaman almaktadır (Küçük, 2018, s.111). Özellikle, evsiz bireylerin sosyal çevrelerinden destek görememesi, evsizlik sürecinde bireylerin geçmişteki yakın ilişkilerinin azalması veya tamamen yok olması, hayata karşı bakış açılarını olumsuz etkilemekte ve yoğun bir sorgulama sürecine girmelerine neden olmaktadır (Aynacı, 2020, s. 148).

Evsiz kişilerde ruh sağlığı problemleri ve madde kullanım bozukluğunun yüksek düzeyde görülmesi, evsizlik sorununun hem gerekçesi hem de sonucu olabilir (Acar ve ark., 2022, s.342). Madde bağımlılığı özellikle düşük gelirli bölgelerde, kişilerin daha çocukluk çağında evden kopmasına sebep olmaktadır. Başlangıç evresinde görülmesi de madde kullanımı kronikleşmeye başladığında toplumsal rollerinde ve sosyal ilişkilerinde zedelenmeler başlar. Çaresizlik duygusuyla beraber toplumdan kendilerini soyutlayarak yalnızlaşmakta sokak yaşamıyla beraber suça sürüklenme, istismar gibi sonuçlar görülmektedir. Soğuk hava koşullarında alkol ve madde

kullanımı üşüme hissini, zihni-vücudu uyuşturarak geçirmek amacıyla kullanılması da söz konusudur. Uyuşturucu ve alkol bir nevi sokaktaki yaşamla başa çıkma mekanizması denebilir, literatüre bakıldığında evsizlikle mücadele eden her beş kişiden birinin madde kullanım bozukluğu yaşadığı belirtilmektedir (İlhan, Ergün, 2010, s.82). Ancak bu durum bireylerin sağlıklarını ve topluma yeniden kazandırılma süreçlerini olumsuz etkileyen bir döngüye dönüşmektedir (Aynacı, 2020, s. 152-161). Madde bağımlılığı olan kişilerin bilincinin yerinde olmaması sebebiyle riskli davranışları ve gösterdikleri tehlike potansiyeli onları güvensiz kimlikleri sonucu toplum dışına itmektir. Evsizlere karşı işlenen suçları inceleyen Bektaş'ın (2014, s. 92) araştırmasında, evsizlerin %66'sının bir başkası tarafından yaralanmış, neredeyse yarısının (%52) hırsızlığa uğramış, %9'unun cinsel istismara maruz kalmış ve %66'sının ise uyuşturucuya bulaşmış kişiler olduğu; yaralanmaların yine kendileri gibi evsiz olan arkadaşları veya karşı gruplar, çevre sakinleri, polisler vb. kişiler tarafından gerçekleştiği bulguları ortaya konmuştur. Evsiz kişiler bu suçların sürekli tehdidi altında bulunmalarının yanı sıra yapmadıkları eylemlerden dolayı suçlanabilmekte gerek görünüşleri gerekse yaşadıkları yerler onlara suçlu imajının yakıştırılmasına ön ayak olmaktadır.

Evsizliğe bakışta devletin politika ve yaptırımlarıyla medya temel etkiyi oluşturur. Çoğu insan evsizlikle ilgili fikirlerini gördüklerine dayanarak oluşturur. Medyadaki olumsuz haberler dolayısıyla insanlar olumsuz düşüncelere kapılmakta, bu durum beraberinde ön yargı ve ötekileştirmeyi getirmektedir. Haber kanallarının kullanılma biçimleri, toplumsal dayanışmanın artıp azalmasında etkili olabilmektedir. Sadece insanların sokaklarda gördükleri değil, yerel haberler de evsizliğin en görünür sonuçlarından biri olarak tartışmalara yön verir (Bacchi 2009: Ravenhill 2008, akt. Çolakoğlu, 2023, s.30). Sokakta kalan bir kişinin yanından geçerken yabancılığın vermiş olduğu bilinmezlik ile yabancıların varlığı risk faktörü yaratmaktadır. İnsanlar yaşadığı bölgelerinde evsiz kişilerin olmasını istememekte ve bu durum toplumun güvenliğinden huzuruna kadar birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Evsizlerin yarısından fazlası (%55) ilgileri olmayan olaylar ile çeşitli suçlamalara maruz kalmaktadır (Bektaş, 2014, s.92).

Fitzpatrick, evsizlikle ilgili etkenlerin doğru bir şekilde anlaşılmasının bu sorunların temel sebeplerinden biri olduğunu vurgular. Evsizlik olgusunu anlamak ve açıklamanın yolunun her evsiz kişinin kendine has evsizlik durumu olduğu gerçeğini dikkate alarak, evsiz kişinin yaşam hikâyesi ve koşullarına bakmaktan geçtiğini ifade eder (Küçük, 2018, s. 526). Araştırmanın temel sorununu; toplumsal hayata dahil olamayan veya dahil edilmeyen evsiz bireylerin yaşamla mücadele motivasyonlarının ne yönde etkilendiğini anlamak oluşturmaktadır. Küresel bir sorun haline gelen evsizlik probleminde yönelik barınma odaklı müdahaleler mevcut olmakla birlikte soruna yönelik çözüm odaklı sürdürülebilir çalışmalar nadirdir. Toplumun çoğunluğuna bakıldığında

evsizlik, her sokağın başında görülse de farkındalığı olmayan bir problem olması nedeniyle soruna yönelik sürdürülebilir ve yapıcı çözümler sağlanmamaktadır. Evsizlik sorununa sebep olan faktörlerin anlaşılması, toplumda konuya dair farkındalık geliştirmek açısından önem arz etmektedir. Nitekim bu çalışmada, evsizlerin evsiz kalma nedenlerine değinildikten sonra evsizlerin yaşam deneyimleri ve evsizliğin psikososyal etkileri üzerinde durulmuş, bu alanlarda elde edilen bulgular analiz edilerek çözüm önerileri sunulmuştur.

Yöntem ve Araştırma Tasarımı

Çalışmada bulgular, literatür taramasının ardından nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen çerçevesinde derinlemesine görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Fenomenoloji, insanların belirli bir kavrama ilişkin anlayışlarını, duygularını, bakış açılarını ve algılarını ifade ederek bu olguyu nasıl deneyimlediklerini açıklamak için kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir (Rose, Beeby ve Parker, 1995, s. 1124). Bu doğrultuda araştırmanın fenomeni evsizlik olarak seçilmiş, böylece çalışmada evsizlik probleminin arkasında yatan nedenlerin anlaşılması, bu sorunu tetikleyen nedenler arasında neden-sonuç ilişkilerini kurulması ve sorunun etkilerini bütüncül bir şekilde yansıtılması amaçlanmaktadır. Ayrıca çalışmayı gerçekleştiren araştırmacı 2019-2024 yılları arasında sadece evsizlere yönelik faaliyet yürüten bir sivil toplum kuruluşunda aktif olarak bulunmuştur. Bu süre zarfında evsiz bireylere yönelik yapılan faaliyetlerin takibinin yapılması ve koordine edilmesi, evsizlerin talepleri doğrultusunda ihtiyaçlarının belirlenmesi, evsiz bireylerin gerekli hizmet noktalarına ulaşarak ihtiyaçlarına yönelik hizmetlere erişebilmelerinin sağlanması gibi sorumluluklar almıştır. Araştırmacı tarafından bu süreçte edinilen deneyimler anonimleştirilerek kaydedilmiş, bunlara yeri geldikçe makale kapsamında bulgular arasında yer verilmiştir. Araştırmacının, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan etkileşimde bulunması, saha gözlemlerini aktarması, araştırmanın bağlamını anlamada ve verilerin analizinde katkı sağlayabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 43).

Veri Toplama ve Verilerin Analizi

Görüşmelerin tamamı Üsküdar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü bitirme tezi kapsamında araştırmacı tarafından, Eylül 2022-Haziran 2023 arasında yapılmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formuna ek olarak katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek üzere demografik bilgi formu kullanılmıştır. Araştırmanın etik kurul onayı ise İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmıştır. Sorular arasında kişilerin sokak öncesi yaşamına değinilmemiş ve kişilerin sokak yaşamına odaklanılmıştır. Görüşme yapılan kişiler, yaşadıkları bölgeye göre ayrılmış ve görüşme yapılacak mekanların,

kendilerini rahat ifade edebilmesi açısından konakladıkları alanlar olmasına özen gösterilmiştir. Görüşme süreleri ortalama 30-40 dakika sürmüş olup fiziksel ortam koşullarına göre görüşme süreleri değişkenlik göstermektedir. Çalışma kapsamında katılımcılara demografik bilgilerin dışında kalan 15 soru sorulmuştur. Bulgular, sorular ve verilen cevaplar üzerine kodlanarak evsiz bireylerin yaşam koşullarının etkilerini anlamaya yönelik olarak birbirini tamamlayacak şekilde 6 ana tema altında değerlendirilmiştir (Braun ve Clarke 2019, s. 880). Çalışmada genel olarak tüm sorulara verilen cevaplar üzerinden betimsel analiz yöntemine uygun olarak analiz edilip sonuca varılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımında görüşme ve gözlem yoluyla elde edilen veriler, önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 223).

Çalışma Grubu

Araştırma, evsizliğin yoğun olarak bulunduğu bölgelerden Beyoğlu ilçesinde Taksim, Tophane ve Fındıklı bölgelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklemine kendisini ifade etmesini engelleyecek ruhsal bozuklukları olmayan, ileri düzeyde alkol-madde kullanmayan ve çalışmaya katılımında gönüllü olan kişiler dahil edilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 8 kişi ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Creswell (2014), fenomenolojik araştırmalarda 3-10 katılımcının yeterli olduğunu belirtir. Bu çalışmada 8 kişiyle görüşülmesi, önerilen aralığa uygun olarak veri doygunluğuna ulaşılmasını sağlamıştır. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılara, araştırmanın amacı ve içeriğinden bahsedilmiş ve gizlilik ilkeleri dahilinde katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu vurgulanmıştır. İstanbul'da evsiz kişileri topluma geri kazandırma ve topluma katılımlarını sağlamaya yönelik Beyoğlu merkezli faaliyetler yürüten Çorbada Tuzun Olsun Derneği'nden kişilere ulaşma sürecinde destek alınmıştır. Örneklem seçimi olarak kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi tercih edilmiş, böylelikle katılımcılara erişim süreci hızlandırılarak araştırmanın pratikliği artırılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 113). Yapılan görüşmelerde yöneltilen soruları cevaplayan rastgele seçilmiş 8 kişinin 7'si erkek ve biri ise transseksüeldir. Evsiz kadın bireylerin sayısının erkeklere oranla az olması sebebiyle kadınlara ulaşılamamış olması araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır. Evsiz kadınlara ulaşılabilme imkanları, sayılarının azlığı, sokaktaki güvenlik açısından kendilerini toplum içerisinde gizlemeleri ve ülkemizde kadınlara yönelik destek uygulamalarının erkeklere oranla daha fazla olması sebebiyle kısıtlıdır (Acar ve ark., 2022).

Bulgular

Tablo 1. Demografik Bilgiler

	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Sosyal Güvence	Kronik Rahatsızlık	Düzenli İlaç Kullanımı	Psikolojik Rahatsızlık	Alkol veya Madde Kullanımı
K-1	33	Boşanmış	Lise	Yok	Yok	Yok	Var	Var
K-2	42	Ayrı yaşıyor	İlkokul	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
K-3	43	Boşanmış	İlkokul	Yok	Var	Yok	Yok	Var
K-4	49	Ayrı yaşıyor	İlkokul	Yok	Yok	Yok	Var	Var
K-5	52	Bekar	İlkokul	Yok	Yok	Yok	Var	Yok
K-6	54	Boşanmış	İlkokul	Yok	Yok	Yok	Yok	Var
K-7	65	Boşanmış	İlkokul	65+ Yaşlılığı	Var	Var	Var	Var
K-8	65	Boşanmış	İlkokul	Yok	Var	Var	Yok	Var

Görüşülen evsiz bireylerin yaş dağılımı 33-65 yaş aralığında olup, katılımcıların çoğunluğu eşlerinden boşanmış veya ailevi problemlerden dolayı evden ayrılmıştır. Araştırmacının gözlemleri arasında evlilik sürecinde yaşanan olumsuzluklar, hayal kırıklığı, aldatma gibi keskin geçişli olaylar sonucu kişilerin evden uzaklaşmayı, iletişimden kaçınmayı tercih ettiği görülmüş olup örneklem içerisinde de resmi olarak evlilik yürüttüğü halde sokakta yaşayan katılımcılar mevcuttur.

Araştırmanın örneklem büyüklüğü dar olsa da görüşülen kişilerin çoğunluğunun ilkokul mezunu olması eğitim-evsizlik ilişkisinde göz önünde bulunmaktadır. Eğitim seviyeleri göz önüne alındığında eğitim seviyesi çoğunluk olarak düşük olduğu görülse de eğitim seviyesi ile evsizlik sorunu arasındaki ilişkiyi düşündürmektedir. Genele bakıldığında eğitim almış, bir zamanlar yüksek gelir ve düzenli hayata sahip kişilerin de yaşadıkları psikososyal veya ekonomik problemler sonucu evsizlik sürecine girebildiği görülmektedir. Saha gözlemleri içerisinde okuma-yazma bilmeyen evsiz bireyler mevcut olduğu kadar üniversite öğrencisi, üniversite mezunu bireylerle de karşılaşmış olup bunun yanında bireylerin konaklama ya da vakit geçirme, okuma yapma amacıyla kütüphaneleri kullandığı, sivil toplum kuruluşlarından kitap talep ettiği gözlemlenmiştir. Ek olarak mülakat yapma fırsatı olmasa da düzenli olarak kitap takası yapan ve hatta kendi kitabını yazmak üzere kütüphaneleri kullanan, köprü altında konaklayan madde bağımlısı bir evsiz birey örnek verilebilir.

Katılımcıların çoğunluğu sosyal güvenceye sahip olmamaları nedeniyle sağlık hizmetleri başta olmak üzere kamu hizmetlerine erişim sağlamakta güçlük çekerken STK'lar aracılığıyla bu hizmetlere erişebildikleri görülmüştür. Katılımcılar arasında tanı konmuş veya konmasa da tükenmişlik yaşadığını belirten kişiler mevcuttur. Bakıldığında psikolojik rahatsızlıklarını tetikleyen olaylar çoğunlukla aileleriyle yaşadıkları problemlerdir.

Literatürde alkol veya madde kullanımı evsizliğin yaygın sebepleri ve sonuçları arasında yer alsa da görüşme yapılan kişiler arasında bu durumlar sebeplerden ziyade sonuçlar olarak değerlendirilmiş ve tüm katılımcılar alkol ve madde kullanımının sokak ortamlarından kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca alkol kullanımının başlıca nedeni olarak “durumla başa çıkabilmek” ve bireylerin düşüncelerinden kaçma ihtiyacının öne çıktığı görülmüştür. Hem katılımcılar hem de sahada karşılaşılan bireylerin, madde kullanımını hayal dünyasında yaşamak ve gerçek dünyadan uzaklaşmak amacıyla sürdürdüğü gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular üzerinden araştırmanın amacına göre evsizlik süresi ve topluma katılım, temel ihtiyaçların karşılanması, sosyal ilişkiler ve konaklanan yerler, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetlerine ulaşma, aile ve akrabalık ilişkileri, yaşam koşullarının psikososyal etkileri temaları altında ele alınmıştır.

Evsizlik Süresi ve Topluma Katılım

Evsizlik süresi ile yeniden topluma katılım arasında ilişki gösterilebilir. Uzun süreli evsizlik deneyimi yaşayan kişilerin, zaman zaman evlerine dönme girişimleri, çevrelerinden yeterli destek bulamamaları nedeniyle kalıcı olamamıştır.

“İçinde bulunduğunuz durumdan çıkmak istiyor musunuz? Bunun için bir girişiminiz oldu mu?” sorusuna karşılık olarak, katılımcı şöyle cevap vermiştir: *“Oldu ama başaramadım. İki sefer denedim ama karşımdaki insanlar sokaktan geldiğim için soğuk davrandılar, bu yüzden geri döndüm. Sokak yaşamı kimse için uygun değil.”* K-7

“Bekarken de sokakta kalıyordum. Evlendikten sonra aile baskısıyla düzeldim yani ama bu seferde sokaktaki arkadaşlarım dışlamaya başladı. Eşim ailesinin yanında yaşamak istiyor, uyşamadığım için ben de geri geldim. Sürekli çocuklarıma babanız sokaktan geldi, sokakta kalmayı size tercih ediyor diye beni kötülüyor.” K-2

Öte yandan, daha kısa süreli evsizlik deneyimi olan bireyler için ekonomik nedenlerin ön planda olduğu görülmüştür. Katılımcılara bakıldığında en kısa (1 ay) evsizlik deneyimi olan K-8 isimli katılımcı konut kiralarnı karşılayamadığı için aralıklı olarak sokakta kalmak durumunda olduğunu belirtmiştir.

“Boşandıktan sonra bir yere geçemedim. Pazarda bulduklarımı satıyorum, olursa oda tutuyorum olmazsa da napacağım? Bir yer kiralamak mümkün mü?” K-8

En uzun süreli sokak hayatının içinde olan (35 yıl) Katılımcı 7 ise küçük yaşta ailesinden gördüğü istismarı atlatamadığını belirtmiş ve kişinin “*Sokak yaşamının sonu yok!*” ifadesi ise dikkat çekmiştir.

“14 yaşında ortaokulu bile bırakmama sebep olan yaşadığım olaylardan beri 35 yıldır sokak hayatının içindeyim ama 8-10 yıldır sokaktayım.” K-7

Temel İhtiyaçların Karşlanması

Katılımcılar gıda, giyim gibi ihtiyaçlarını sivil toplum kuruluşları aracılığıyla karşıladıklarını belirtmekle beraber ancak duş ve banyo gibi kişisel hijyen gereksinimlerini karşılamakta zorlandıklarını, bazı camilerin verdiği banyo hizmeti, hamam, arkadaşlarının evi gibi yerlerde idare etmeye çalıştıklarını söylemişlerdir.

“Tuvalet banyo sokakta yaşayan insan için her zaman sorundur. Sağlıklı bir banyo yapmak istesen en az 130 140 lira. Camilerin verdiği hizmetler var ama ayak üstü hep.” K-7

Katılımcı 5, “*Umumi tuvaletler çok sıkıntı olmuyor fakat banyo çok zor. Bizim gibiler için bir yer yok. Bir tane arkadaşım var; sağ olsun, ayda bir falan onun evinde yıkıyorum.*” ifadesinde cinsel yönelimi sebebiyle ortak kullanım alanlarına erişimde zorluk yaşadığını belirtmiştir.

“Sokakta sizi en çok zorlayan şey nedir?” sorusuna verilen cevaplar arasında temiz kıyafete ulaşamadıklarını, kişisel hijyenlerini sağlayamadıkları için rahatsız olduklarını ve bu sebeple toplum içerisine çıkmakta zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

“En çok giyim, banyo zorluyor. Üstüm başım kirli ondan zorlanıyorum. Bir de insanların biz yatarken sormadan video çekmesi kötü.” K-6

“2 ay duş alamadığım zaman oldu. Bir süre sonra algı bozuluyor. Sadece yemek ve uyumak var. Düzelmeye başladığında fark ediyorsun.” K-3

“İş ve para bulmak zor, hep geçici işler. Evliliğimi bitirmek istiyorum, eşim ayrılmıyor. Çocuklarımla görüşmemek zorluyor.” K-2

“Kalacak yer yok. Param olsa ev tutacağım ama çok pahalı. Çalışabileceğim bir iş de yok. Arkadaşlarımın yanında kalayım diyorum uyum sağlayamıyorum başkasının yanında da zor. Memlekete zaten dönemem.” K-5

Kalıcı bir barınma yeri ve düzenli bir iş imkanının olmaması, bireyler için sokakta yaşamın, sadece fiziksel değil, psikolojik ve sosyal zorluklarını da göstermektedir.

Sosyal İlişkiler ve Konaklanan Yerler

Sokak hayatında sosyal ilişkiler, kalınan bölgeyle ilişkilendirilebilir. Örneğin Tophane bölgesinde kalan bir evsiz, Taksim bölgesinde kalan kişilerle madde kullanımı, suça sürükleme, güvensizlik sebebiyle arkadaşlık kurmadıklarını ifade etmektedirler.

Ayrıca her meskenin kendi içerisinde bir etkileşimi bulunmaktadır. Görüşülen evsiz kişiler konaklamak için parklarda, cami avlularında, düşük ücretli kötü şartlarda olan pansiyonlarda, hastanede, boş inşaat ve yıkıntı binalarda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle hastane acillerini kış aylarında ya da yağmurlu havalarda tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Sunulan geçici barınma hizmetleriyle ilgili Katılımcı 3 “*Orada kalanların çoğu yan kesici, ne olduğu belli değil. Yatıyorsun sabah kalktığında kıyafetlerin gitmiş.*” ve “*Kokudan durulmuyor.*” ifadeleriyle barınma merkezlerini güvenlik ve hijyen sebebiyle tercih etmediğini belirtmiştir.

Katılımcıların bir kısmı Beyoğlu’nun Tophane bölgesinde, bir kısmı ise Taksim bölgesinde, Gezi Parkı’nda kalmaktadır. Bir kısım ise Üsküdar, Fatih, Karaköy gibi bölgelerde gidip gelmektedir. Burada dikkat çeken kısım; kişilerin başka yerlerde geçirdikleri zamanlar olsa da Beyoğlu bölgesine geri dönmeleridir. Katılımcıların çoğu İstanbul’a farklı şehirlerden gelmiş ve “Neden Beyoğlu?” Sorusu sorulduğunda genel olarak verilen cevap; evsiz kalma süreçlerinin başlangıcında bu bölgeye gelmiş olmalarıdır. Katılımcılar bir dönem farklı bölgelerde kalmayı denediklerini fakat Sultanahmet, Fatih gibi bölgelerde kalan kişilerle anlaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

“Saraçhane, Mahmutpaşa, Sirkeci her yerde kaldım ama ben İstanbul’a ilk geldiğimde Tophane’ye geldim. Herkesi tanırım. Eski halini bilirim. Sonra hayvancılığa atılınca ayrıldım İstanbul’dan ama 2008’de geri dönünce yine buraya geldim bildiğim yere... Saraçhane’de mülteciler çok fazla kafam götürmüyor. Sirkeci Mahmutpaşa’da da dükkanlar çok erken açılıyor rahat değil. Burada rahatım.” K-7

“Memleketten sonra ilk buraya geldim. Dolapdere’ye. Burayı biliyorum buraya alıştım.” K-5

Sokakta yaşayan bireyler arasındaki iletişim şekilleri ve kültürel etkileşimler, yaşadıkları bölgelere göre farklılık göstermektedir. Tophane bölgesinde kalan kişiler; birbirlerine olan dayanışma, sakinlik, güvenilirlik sebebiyle Tophane bölgesini tercih etmesinin yanında uyuşturucu madde kullanımı, güvensiz ortam, hareketlilik sebebiyle Taksim bölgesine uğramadıklarını net bir şekilde ifade etmişlerdir.

“Her yerin kendi kültürü var. Anlaşamıyoruz diğer yerlerle. Tarlabası’nda çıkmaz sokaklar çok rahat. Burayı bildiğim için daha güvenli.” K-2

“Topkapı surlarından başlayıp Tophane’ye geldim. Bildiğin insanlarla olmak için aynı yerden ayrılıyorum pek.” K-3

“Bazenleri Üsküdar’a geçiyorum, Aziz Mahmut Hüdayi hazretlerinin oraya. Gündüzleri Gezi Parkına geri geliyorum ama gece kalmam burada kalanlar uyuşturucu bağımlısı.” K-4

“Tophanede çevre yaptığım için iyi davranıyorlar. Kendini sevdirmen lazım” K-6

Genel olarak kişiler tanımadıkları kişilerden uzak durduklarını, temkinli yaklaştıklarını belirtmiştir. Öte yandan katılımcılara bakıldığında psikolojik olarak

uzak kalmak istedikleri hem de güven ilişkisi kuramadıkları için yalnızlığı tercih ettiklerini açıkça dile getirmişlerdir.

“Arkadaşlarım vardı ama sonra biraz elemeler yaptıktan sonra artık çok bir çevrem yok. Ben yalnızlığı istediğim için seviyorum. Huzurluyum. Herkes hayatı kendi eksenlerinden değerlendiriyor. Dışarıda kendinden hariç hayatlarında farkında olmuyorlar insanların bencilliği kötü hissettiriyor.” K-7

“Hor görenler de var ama sen nasılsan onlarda öyle bence. Bu zamana kadar ne yaptıysam arkadaşlarım için yaptım, artık yalnızlık seviyorum, selamlaşıyorum sadece arada.” K-1

Sorulan “Diğer evsizleri nasıl değerlendirirsiniz? Sizce evsizlik tercih olabilir mi?” sorusuna karşılık ise katılımcılar tarafından evsizliğin kesinlikle bir tercih olmayacağı belirtilmiştir. Genel olarak evsiz kişilerin gururlarından dolayı sokaktan kurtulamadıklarını, insanlara küstüklerini, kenara çekildiklerini ve itildiklerini ifade etmişlerdir. Verilen cevaplar doğrultusunda evsiz kişilerin tanımadıkları insanlar için bile ılımlı yaklaştıkları, empati kurdukları ve imkanları olsa da olmasa da önceliklerinin birbirlerine yardım etmek olduğu anlaşılmaktadır.

“Yenilmiş insanlar evsizler, esir olmuşlar. Kendini insanlardan soyutlamışlar. Bir şeyin cevabını verememiş ya da elinden bir şey alınmış. Bir tercih olamaz.” K-4

“Hepsinin bir çabası var. Gerçekten ihtiyaç sahibine sonuna kadar destek olurum ama kazandıkları en ufak parayı maddeye vermek delilik. Kendi suçları değil. Kimse böyle olmak istemez.” K-2

“Çoğu gurbetten kaçmış. Maddeye düşmüşler. Yazık diyorum. Hiçbir insan keyfi sokakta kalmaz. Aile kopukluğu oluyor. Ben gururdan eve dönemiyorum minnet edemem.” K-5

“Kader yüzünden bu halde onlar. Her insan kendi kaderini kendisi belirler. Yaşadığı olaylar.. İnsanlar birbirinin zaaflarını kullanıyorlar.” K-3

“Yarın ne olacağını bilmeden yaşıyorlar işte” K-1

Sosyal Hizmetlere ve Sağlık Hizmetlerine Ulaşım

Evsizlik sorunuyla mücadele eden kişilerin sağlık hizmetlerine ulaşamama sebepleri arasında maddi yetersizliklerin yanında sosyal bağlamda kendilerini toplumdan soyutlaması ve ötekileştirilmeye maruz kalmaları sebebiyle hizmet taleplerinde bulunmakta tereddüt edebilirler. Çoğu evsiz bir ihtiyaçları karşısında hangi kuruma başvuracağını, hangi hizmetlerden faydalanabileceklerini bilemediği için bu tarz çekincelerle yardım alma süreçlerini zorlaştırmakta ve hizmetlere erişimi sınırlanmaktadır. Sokakta yaşayan kişilerin bir kısmının yaşlılık aylığı, engelli aylığı gibi ekonomik bir güvencesi bulunmaktadır. Yine de evsizlerin çoğunluğu kimlik belgesine veya sosyal güvenceye sahip olmadıkları için sağlık ve sosyal hizmetlerine ulaşamamaktadır. Sokak ortamının verdiği güvensizlik sonucu sık sık kimlik gibi resmi belgelerini kaybeden evsiz bireylerin çoğunlukla birinci dereceden yakınlarıyla iletişim halinde olmaması

kimliklendirilme süreçlerini sekteye uğratmaktadır. Bulgular arasında katılımcılar, sosyal güvenceleri ve kimlikleri olmadığı için çoğu başta sağlık olmak üzere kamu hizmetlerine ulaşamamaktadır. Sosyal güvence altında olmamalarının sebepleri arasında çoğunlukla günlük işlerde, geçici sürelerle çalışıyor olmaları söylenebilir.

“Sigortam olmadığı için yararlanamıyorum. Olsa ulaşmakta sıkıntı çekmezdim ama param yok.”
K-5

“Hastaneye gidemiyorum sigortam olmadığı için. Kış aylarında kapalı alanlarda kalmaya çalışıyorum hep hasta olmamak için. Sağ olsun, buradaki dernek yardımcı oluyor.” K-2

“Çok acil bir sorunum yoksa gitmiyorum hastaneye falan, ücreti çıkıyor. İlgilenmiyorlar da zaten.” K-1

Aile ve Akrabalık İlişkileri

“Birinci dereceden akrabalarınızla görüşüyor musunuz?” sorusuna 8 katılımcıdan yalnızca ikisi birinci dereceden akrabalarıyla (anne veya çocuk) görüştüğünü söylemiştir. Sahada karşılaşılan bireyler arasında zaman zaman aile evine dönen, banyo, temiz kıyafet gibi ihtiyaçlarını karşılayan bireyler olsa da aile içindeki tartışmalar ve uyum sağlayamamaları sebebiyle sokağa geri dönmektedir. Görüşme yapılan kişiler, ailesinden gördüğü kırıncı etkiler sebebiyle sokakta olduğunu belirtmekte ve bu sebeple çoğu görüşmeyi tercih etmemektedir.

“Hayır. Gitmiyorum memlekete. Aileme olan güvenim sarsıldı bir kere. Sadece annemle haberleşiyorum bazen. Merak etmesin diye o da.” K-1

Katılımcı 3 babasının vefatından sonra işlerin yolunda gitmediğini ve eşiyile ağır bir ayrılık süreci geçirdiğini, kimseyi görmek istemediğini ifade etmiştir;

“Hayır. Belli bir noktaya düşüp ezilirken kimse yanında olmuyor.” K-3

Görüşmeyi deneyen katılımcılar sokaktan geldiği için dışlandığını ve bu nedenle tekrar sokağa geri döndüğünü belirtmiştir. Bu durum sokakta yaşayan bireylerin yalnızca dışarıdaki insanlar tarafından değil aileleri tarafından da ötekileştirmeye maruz kaldıklarını göstermektedir. Katılımcılar arasında transseksüel birey olan Katılımcı 5 ise cinsel yönelimi sonucu ailesinin onu reddettiğini, o görüşmek istese bile ailesinin onunla görüşmek istemediğini belirtmiştir; “Hayır. Cinsel yönelimimden dolayı reddettiler. Görüşmüyorlar benimle.” Marjinal gruplar arasında LGBTQ+ bireylerin çoğunluğu, aile tarafından reddedilme ve toplum içinde bir yere konumlandırılmama nedeniyle evsiz kalma durumu ile karşı karşıya kalabilmektedir.

Yaşam Koşullarının Psikososyal Etkileri

Bu çalışmada görüşülen evsiz bireylerin yaşam deneyimleri, onların sokakta yaşama sürecine dair psikolojik, sosyal ve ekonomik etkenleri ortaya koymaktadır. Görüşülen

kişilerin, maddi yetersizlik, ailevi problemler, dışlanma, travmalar ve madde bağımlılığı sebebiyle sokak hayatıyla tanıştıkları görülmüştür. Sosyalleşme konusunda özgüvenleri olsa da yaşadıkları yalnızlık ve toplumsal dışlanma, iletişim kurmalarını sınırlamakta, sokakta tanıştıkları kişilerle olan ilişkilerinde temkinli ve seçici davranmalarına yol açmaktadır. Yalnızlığa bağlılıkları, yaşadıkları toplumsal dışlanma ve gördükleri önyargılı tutumlarla birlikte artmaktadır. Kişilerin psikolojik olarak en dipte hissettikleri zamanlarda hep yalnız olmak istedikleri anlaşılmıştır. Sokak ortamında tanıştıkları kişilerde seçici davranmakta, arkadaşlık kursalar da bu iletişimi sınırlı tuttukları, önceliklerinin yardımlaşma, dayanışma için olması dikkat çekmiştir.

“İnsanların yardımseverliği bana iyi hissettiriyor. Ailemin yaptıklarından sonra yalnızlık bana en iyi gelen şey.” K-4

“Delinin zararlısı da vardır, zararsız da. Ben zararsızını seçerim. Temkinliyim.” K-3

“Yalnız olmak insanın psikolojisiyle alakalı. Psikoloji kötüyken insan görmek istemiyor. Tedavi göremezsen sokağı bulursun. İnsanlara zarar veren insanlardan uzak duruyordum. Herkes farklı bir şekilde savaşıyor.” K-3

“Herkes kendi hayatını yaşıyor. İnsanlar seyirci kalıyor, tiyatro izler gibi... Üstüne bir de video çekip gidiyorlar.” K-8

“Eşinden ayrıldım. Babam öldü. Dükkanım vardı. Psikolojini yitirince her şeyini yitiriyorsun... Dünyayı silmiş pozisyonda olduğum için bir tek ailevi sıkıntılarım kötü hissettiriyordu. Beraber uyduğum kedim vardı bir tek onunla konuşuyordum. Sorunları halledemiyorsun ama alışıyorsun. Gözden irak olunca psikolojin de düzeliyor.” K-3

“Bilmiyorum insanlar değişik. Kimseyle doğru düzgün konuşamıyorum da bakışları bile değişiyor.” K-5

Görüşülen kişiler, STK’lar aracılığıyla gıda, giyim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişebildiklerini ve gönüllü çalışanlardan gördükleri güler yüz ve ilgi sayesinde kendilerini canlı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Sahada evsiz bireylere yönelik gerçekleştirilen faaliyetlerde, kişiler için yardım almaktan ziyade gönüllülerle sohbet edip bağ kurmayı daha önemli gördükleri anlaşılmaktadır.

“İlk başlarda koy vermiştim, ölmek istiyordum, insanların rahatsız edici bakışları etkendi. 2018 yılında Tophane’de çorba dağıtan insanlarla tanıştım. İnsanların bana yardım etmeye çalışması uyanmama sebep oldu.” K-3

“STK’larında yardımı çok oluyor. Tek başıma olsam da bir şekilde hallederdim ama...” K-7

Aynı zamanda katılımcılar arasında sokakta yaşama süresi 4 seneden fazla olan katılımcının STK ve yerel yönetimlerin evsizlik alanında yaptığı çalışmalara; *“Aylık elli bin geliri olan ama sokakta yaşayan insanlar tantıyorum, sanatçılar... Çok ender ama kimse isteyerek düşmez. STK’lar sanıyorlar ki sokakta kalan adamın tek derdi giyim kuşam, yemek. O kadar psikolog, sosyolog var. Bu insanların derdi ne diyen*

yok. Barınma için o kadar boş bina var hiç mi çözümü yok. O kadar insan sokakta yaşıyor evet ama neden yaşıyor diyen yok. Ya bunlar sarhoş alkolik diyenler oluyor. Ya bu insanlar sarhoş ama niye sarhoş oldu bunu düşünmek asıl mesele.” şeklinde eleştirileri dikkate değerdir.

Psikolojik olarak geçmişteki sorunlarını atlamadıkları için sokakta olan kişilerin genel olarak içinde buldukları koşullardan çıkmak için istekli olmadıkları görülmüştür.

“Sokaklar kimseye uygun olamaz, tükenmiş hissediyorum, çalışamıyorum.” K-4

Katılımcı K-2 “Bu durumun ilacı, çaresi yok. Eski zamanların çilesini şimdi çekiyorum. Rüyama ayakkabı giriyor.” ifadesiyle, ayakkabı gibi temel bir ihtiyacın eksikliğinin yalnızca gündelik yaşamında değil, bilinçaltında da kendini gösterdiğini vurgulamış ve bu durumun kendisinde yarattığı psikolojik yükü ifade etmiştir.

Görüşme yapılan kişilerden bir dönem yatılı olarak da tedavi görmüş, 5 yıldır sokakta yaşayan Katılımcı 4 rahatsızlığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Geceleri acilde uyuyorum genelde. Sabah Gezi parkına geliyorum burada bir abi var pide getiriyor sağ olsun. Beraber kahvaltı ediyoruz. Sonra yatıyorum çimenliklere, akşama kadar gözümün önünden gitmiyor, yaşadıklarımı seyrettiriyor tekrar tekrar bir şeyler. Öyle şeyler yaşattılar ki hala daha her gün sabah kalkıyorum, kalkar kalkmaz yaşadıklarım tekrar tekrar gözümün önüne geliyor. Her gün aynı şeyleri tekrar yaşıyorum sanki. Bazen insanlar yanımdan geçerken ‘Ya sen neden çalışmıyorsun?’ Diyorlar. Ya sen işine bak diyorum. Düşünmekten kurtulamıyorum ki!” (K4)

“En çok insanların bencilliği beni zorluyor. İstemiyorum kurtulmak o yüzden.” K-4

Ekonomik nedenlerle evsizlik yaşayan bireyler, genellikle iş bulmaları durumunda yaşamalarını düzene sokabileceklerine inanmaktadırlar. Bu noktada kişiler kurtulmak için hevesli olsalar da konutların aşırı pahalılığı, koşullarının düzenli iş bulabilmelerine engel olması gibi konularda engellerle karşılaşmaktadır.

“Tembellikten değil inan. Hayat pahalı. Kim sokakta kalmak ister? Her an bıçak yiyebilirsin.” K-5

“Şu anda önceliğim temiz gezebilmek ufak tefek çalışabilmek. Yardım almak hoşuma gitmiyor.” K-2

Kendilerini güvende hissetme konusunda ise kişilerin çoğu kalabalık, uzak olan ya da polis, bekçi, güvenliklerin olduğu yerlerde yatarak güvenliklerini sağladıklarını belirtmiş ve genel olarak boş vermişlikten kaynaklı güvenlik problemini önemsemedikleri ifade edilmiştir.

“Zorlayan kişiler oluyor ama takmıyorum ne yaparlarsa yapsınlar. Canımın kıymeti yok benim.” K-4

Sorulan “Gelecek planlarınız var mı?” sorusuna yönelik verilen cevaplar ise evsizliği deneyimleme süresi 4 yıldan fazla olan kişilerin çoğunun umutsuz bir yapıda oldukları, sadece günü geçirmekle yetindikleri görülmüştür. Verilen cevaplar arasında Katılımcı 4’ün, kaldığı Gezi Parkı’nı göstererek “*Burada ölmek*” cevabı dikkat çekicidir.

“Yok. Sizin için normal hayat bizim için hayal.” K-2

Tartışma

Bu çalışmada İstanbul’un Beyoğlu bölgesinde konaklayan 8 evsiz bireyle bireysel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda evsizliğe neden olan sebeplerin başında literatüre uygun olarak atlatılmayan aile içi problemler, boşanma, sosyal dışlanma ve ekonomik yetersizlik gibi durumlar mevcuttur. Görüşme yapılan kişilerin evsizlikten kurtulamama sebeplerinin başında psikolojik sorunlar ve ekonomik yetersizlikler gelmektedir. Görüşme sağlanan kişilerin bir kısmının sokaktan kurtulma girişiminde buldukları fakat yakınlarından gördükleri dışlanma sonucu vazgeçtikleri görülmüştür. Evsiz bireylerin, toplumsal düzlemde giderek yalnızlaşma ve dışlanma süreciyle karşılaşmaları zamanla bireylerin kendilerini anormal olarak algılamalarına neden olur ve bu durum onların toplumdaki yerlerinden tamamen kopmalarına yol açar. Böylelikle “yersiz–yurtsuz olma” duygusu büyür, kişilerin yalnızlıklarını hem içsel hem de çevresel faktörlerin etkisiyle, tamamen uzaklaştırır (Şan ve Küçük, 2018, s. 197).

Sokakta geçirilen süre ve evsizlik deneyimi, bireylerin ihtiyaç duyduğu destek türlerini ve çıkış süreçlerinin zorluk derecesini etkileyen önemli bir faktördür (Bekaroğlu Doğan, 2018, s.167). Evsizlik süresi, bireylerin yeniden topluma katılım potansiyelini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Kısa süreli evsizlik deneyimi yaşayan bireyler, destek mekanizmalarına erişim sağlayarak evsizlikten kurtulma şansı bulabilirken, uzun süre sokakta yaşamış bireyler için bu süreç geçmiş travmalar ve süregelen dışlanma nedeniyle daha karmaşık ve zorlu bir hal almaktadır. Böylelikle evsizlik süresi ile bireylerin topluma yeniden katılım durumunu ilişkilendirilebilir.

Bütün evsizlerin alkolik olduğu, madde kullandığı, psikolojik rahatsızlıkları olduğu ve topluma geri kazandırılmalarının mümkün olmadığı şeklindeki kalıp yargıların gerçeği yansıtmadığı aşıkardır (Karaman, 2019). Evsiz bireyler, toplumsal düzen ve kabul gören normlar çerçevesinde sıklıkla “sapkın,” “işlevsiz” veya “anormal” olarak tanımlanmaktadır (Ravenhill, 2008, s. 29). Bulgular arasında katılımcılar, sokakta yalnız kalmayı tercih ettiklerini, tanımadıkları insanlardan uzak durduklarını ve genellikle yalnızlık içinde huzur bulduklarını dile getirmişlerdir. Ancak, sokaktaki yalnızlık, sadece güvenlik ve psikolojik rahatlık arayışından değil, aynı zamanda çevrelerinden dışlanmış olmanın getirdiği bir savunma mekanizmasıdır. Katılımcılar, dışarıdaki insanların kendilerine yönelik kötü bakışlarını ve önyargılı tutumlarını ifade

etmişlerdir. Bu durum, onların özdeğerlerini ve toplumla olan bağlarını daha da zayıflattığı kadar hayata dair umutlarını da olumsuz yönde etkilemektedir.

“Evsizlik” tanımı barınacak bir mekân eksikliğine gönderme yaparken, “evsiz” tanımlamaları bu eksikliğin nedenlerine odaklanır. Bir toplumsal problemin nedenlerine yönelik tanımlar ve açıklamalar, bu problemi deneyimleyen kişi ve diğerlerinin bu durumu nasıl algıladıklarını, aynı zamanda o toplumsal problemin çözümünde büyük ölçüde rol oynamaktadır. Evsizlik alanında gönüllü olarak çalışan kişilerin, bilinmezliğin yarattığı korku ve önyargıları aşarak farkındalık kazanmaları, bu alanda deneyim sahibi olmaları ve evsiz bireyleri toplumsal hayata dahil etme konusunda aktif rol oynamaları, sorunun çözümüne yönelik atılacak öncelikli adımlardan biridir.

STK’lar, gönüllülerin evsiz bireylerle kurduğu etkileşim sayesinde onların kendi dünyalarından sıyrılarak onların toplumdaki izolasyonlarını aşmalarını sağlamaya çalışmaktadır (Yeter, 2018, s.47). Genç (2023), yazısında STK’ların üstlendiği sorumluluğun, Türkiye dışındaki evsizliğin görüldüğü diğer ülkelere de ilham verecek düzeyde olduğunu belirtmiş ve evsiz bireylerin kayıtlı bir ikametgâhı olmadığı için sürekli olarak sokakla muhatap olduklarını, bu durumun ise STK’ların önemli bir aktör olarak ön plana çıkmasına zemin hazırladığını ifade etmiştir. Görüşülen katılımcılar ise, STK’lar aracılığıyla gıda, giyim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişebilmelerinin yanı sıra, gönüllü çalışanlardan gördükleri güler yüz ve ilgi sayesinde kendilerini daha değerli hissettiklerini belirtmişlerdir. Kişilerin bir güven bağı geliştirerek kurdukları etkileşimi daha önemli gördükleri anlaşılmaktadır. Bu durum, sosyal destek ve psikolojik iyileşme açısından STK’ların önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Yoksulluk ve eşitsizliğin artışı, düşük maliyetli konut yetersizliği, yaşam maliyetlerinin yükselmesi ve kentsel mekânlardaki ayrışma gibi faktörler, evsizliğin yapısal nedenleri arasında yer almaktadır (Bekaroğlu Doğan, 2018, s. 93). Pek çok ötekileştirme söylemi bu kişilerin tembel oldukları, iş beğenmedikleri, çalışmak istemediklerini ifade eden söylemler içerir. Temiz kıyafet, duşa erişimleri, sağlıklı uyuyabilecek bir alana sahip olmamaları bir işte devamlılık gösterebilmelerini engellemektedir (Çolakoğlu, 2023, s. 65). Görüşmelerde kişilerin evsiz kalma süreçlerinde ekonomik sebepleri arasında iş bulma olasılıklarının, olumsuz yaşam koşullarının etkileriyle bu sürecin daha da karmaşık hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum özellikle İstanbul gibi metropol şehirlerde konut kiralalarının pahalılığıyla beraber kişilerin evsizliği sürdürmelerine yol açmaktadır. Bulgular evsiz bireylerin iş bulma ve barınma konusunda sıkışıp kaldıkları bir döngüye sebep olmakta ve sorunun yapısal yönüne vurgu yapmaktadır.

Kış aylarında valilik başta olmak üzere çeşitli kamu kurumlarının evsiz ve kimsesiz bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere açtığı geçici barınma merkezleri bulunmaktadır. Fakat saha çalışmalara bakıldığında kronik evsiz dediğimiz kesimin

çoğunlukla çeşitli etkenlerle barınma merkezlerini tercih etmediği gözlemlenmektedir (Bekaroğlu, Doğan, s.130). Evsiz kişilerin barınma merkezlerini tercih etmiyor oluşu evsizlik literatüründe en çok tartışılan konulardan biridir. Barınma merkezleri, güvenli, sürdürülebilir bir yaşam alanı gibi bireyin temel ihtiyaçları gidermekten ziyade, sadece evsizlerin kamusal alandan uzaklaştırmaya yönelik niteliktedir. Barınaklarda bulunmuş evsiz kişilerle yapılan araştırmalarda (Acar ve ark., 2022, s. 350) katılımcıların büyük çoğunluğu, barınma merkezi ve sokak yaşamının risk ve tehlikeler açısından birbirinden çok da farklı olmadığını dile getirdiğini belirtmektedir. Bulgularda, katılımcılara barınma merkezleriyle ilgili doğrudan bir soru sorulmamış, ancak bir katılımcı tarafından geçici barınma hizmetleri üzerine barınma merkezlerindeki güvenlik ve hijyen eksiklikleri belirtmiştir. Bu durum, sunulan barınma hizmetlerinin iyileştirilmesi gerektiği ve her insanın tercih edeceği koşullar gibi evsiz bireylerinde ihtiyaç duydukları güvenli ve temiz bir ortamın sağlanmasının önemine dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bir kişinin evsiz kalması ekonomik sebeplerden kaynaklanıyor olsa bile bu süreç beraberinde kendine yetememe ve dibe sürüklenme duygusunu getirmektedir. Kontrol kaybedildiğinde, belirsizlik ve çaresizlik hissi meydana geldiğinde “risk” dünyamızı bulanık bir hale getirir. Bulgularda da görüldüğü gibi evsiz bireylerin çoğu, sokakta kalmanın, yalnızca maddi yetersizlikle açıklanamayacak kadar karmaşık bir durum olduğunu, geçmişteki psikolojik travmalar ve dışlanma gibi etkenlerle şekillendiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, evsiz bireylerin çoğu sokakta kalmaya devam etmekle ilgili umutsuzluk yaşamakta, geleceğe dair orta-uzun vadeli hayal ya da planlar kurmamakta ve genellikle yalnızca günü geçirmeye odaklanmaktadır. Bu durum, onlara verilen barınma imkanlarının, yalnızca geçici bir çözüm sunduğunu, asıl sorunun daha derinlemesine bir psikososyal destek ve uzun vadeli çözüm gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye evsizlik literatüründe evsizlere yönelik psikososyal destek ihtiyacına yer verilse de yerel yönetimlerin bu alandaki uygulamalarının sorun karşısında yetersiz kaldığı görülmektedir.

Görüşmeler sonucu sokakta yaşayan kişilerin, her ne kadar kenarda kalmış, yabancı konumuna itilmiş olsalar da STK’lar vb. kurumlar aracılığıyla veya çevreden yolları keşsettikleri, kendileriyle iletişim kuran ve onları dinleyen, kendilerine ilgili davranan kişiler sayesinde güç buldukları tespit edilmiştir. Bu noktada sivil toplumun özellikle deneyimli gönüllülerin sosyal destek konusunda evsiz bireylerin geri kazanım süreçlerindeki rolü aşikardır. Bu noktada evsiz bireylerin geri kazanım süreçlerinde ruh sağlığı uzmanlarının süpervizörlüğünde deneyimli gönüllülerin rolü artırılabilir. Ruh sağlığı uzmanlarının mentörlüğünde deneyimli gönüllülerin iş birliğiyle kişilerin topluma dahil edilmesi önemlidir.

Suç, madde kullanımı, şiddet gibi olumsuz durumların yanı sıra kişilerin evsizleşme süreçleri, insanların barınma ve hayatlarını yeniden kurma çabalarının anlatıldığı hikayelerin çoğalması, evsizlik sorununa karşı toplumun bilinçlendirilmesi soruna yönelik çözüm yollarından birisidir. Toplum algısının oluşmasında kendi tecrübelerinin yanı sıra genel yargı büyük ölçüde etkili olup hatta evsizliğe karşı olan tutum ile toplumun nasıl bilgilendirildiği arasında doğrudan bir ilişki vardır. Evsizlik problemi ile mücadele için insanlar tarafından ne anlam ifade ettiğini görmek gerekmektedir. Bu noktada evsiz bireylerin yaşam deneyimlerinin kamuoyuyla paylaşıldığı araştırmalar, haberler, belgeseller gibi dokümanların artması yararlı olacaktır.

Ekonomik sebeplerle evsiz kalan kişiler, iş bulma olasılıklarını, yaşam koşullarının zorlayıcı faktörleri nedeniyle engellenmiş olarak görmekte ve iş bulmalar dahi, yüksek yaşam maliyetleri nedeniyle bir konuta erişemediklerini ifade etmektedir. Sokakta yaşayan kişilerin, sabıka geçmişi, hastalık ve engel durumları, tutarsız iş geçmişi gibi istihdam engellerini göz önünde bulundurarak mesleki çalışmaların geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışmalar, bireylerin iş gücüne katılımını kolaylaştıracak, ekonomik bağımsızlıklarını kazanmalarına yardımcı olarak soruna yönelik önemli bir adım olacaktır.

Hijyenik olmayan ortamlarda yaşama, düzensiz uyku, yetersiz beslenme, madde ve alkol kullanımı gibi etkenler nedeniyle evsizler ciddi sağlık problemleri yaşamaktadırlar. Sadece kişilerin kendi sağlığına zarar vermeyecek şekilde bulaştırma riski çok fazla olduğu için genele yayılmasına sebep olabilir, halk sağlığı bakımından beraberinde çeşitli sağlık risklerini ve sorunlarını da getirebilir. Evsizlik mücadelesinin yanında bu kişiler, düzenli bir yaşam alanına sahip bireylere göre daha fazla sağlık problemleri yaşamakta ve sağlık hizmetlerine ulaşmakta birçok engelle karşılaşmaktadır. Bu noktada özellikle bu olanaklara erişemeyen evsiz bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmaya yönelik sosyal hizmet uygulamaları iyileştirilmeli, kamusal alanda hijyen ve temizlik ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri imkanlar geliştirilmelidir.

Evsizlik, bireysel bir sorunun ötesinde sosyal eşitsizlikler, sosyal politikalar gibi birçok etmenle şekillenen karmaşık bir olgudur. Toplumsal alanda farkındalık kazandırılması, evsizlik ve evsizlik riskine karşı makro boyutta içinde bulunduğu yerel koşullara uygun sürdürülebilir, rehabilitasyon ağırlıklı, kalıcı uygulamalar geliştirilip evsizlikle mücadele ederken bireysel müdahalelerin yanı sıra kapsamlı stratejilere ihtiyaç vardır. Toplumun evsiz bireyleri ve evsizlik sorununu tanıması, kalıcı çözümler oluşturmak için güçlü bir etkiye sahip olabilir. Bu noktada evsizlik sorununa ilişkin farkındalığın artırılması probleme yönelik atılacak ilk adımlardan biri olarak görülebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Onay: Bu araştırmanın etik açıdan uygunluğu İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'ndan çıkan, 470 dosya numaralı ve 3039161 sayılı başvuruya ilişkin E-35980450-663.05-3066843 sayılı karar ile onaylanmıştır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author declare no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The author received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethical Approval: The ethical appropriateness of this research was approved by the Istanbul University Social and Human Sciences Research Ethics Committee with the decision numbered E-35980450-663.05-3066843, regarding the application numbered 470 and 3039161.

Kaynakça/References

- Aynacı, C. (2020). Hak Temelli Sosyal Hizmet Ekseninde Evsizlerin Psiko-Sosyal Problemleri ve Çözüm Stratejileri (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Akyıldız, Y. (2017). Dünyada ve Türkiye’de Evsizlik ve Uygulamaları. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 67-91.
- Akyıldız, Y. (2022). Evsiz Bireylerin Sosyal Hayatı Üzerine Nitel Bir Araştırma: “Türkiye Örneği”. *Kent Akademisi*, 15(4), 1502-1521. <https://doi.org/10.35674/kent.1049630>
- Acar, B., Bozkafa, H., Vural, B., Önal, S., Genç, M. & Yaman, Ö. M. (2022). Evsizliğin Nedenleri ve Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Beyoğlu Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33 (2), 339-358. <https://doi.org/10.33417/tsh.986870>
- Bekaroğlu, D. (2018). Evsizlik Kuramları ve Nedensellik: Eleştirel Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Divanı, Sosyoloji Dergisi*, 7 (13).
- Bekaroğlu, D. (2017). *Küreselleşen İstanbul’da Evsizliğin Sosyal Hizmet Perspektifinden Analizi: Beyoğlu Örneği*. (Doktora Tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Bektaş, A. (2014). *Evsizlik Olgusu ve Evsizlere Yönelik Sosyal Politikalar: Hükümlü Evsizlere İlişkin Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bıçkı, D. (2005). Kentsel Yoksulluğun Yapısal Faktörlerle Analizi: Ekonomik ve Politik Yapının Yeniden Örgütlenmesi; Karşılaştırmalı Bir Analiz, “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 7 (1), s. 105-138.
- Braun, V. ve Clarke V. (2019). Psikolojide Tematik Analizin Kullanımı. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 7(2), 873-898.
- Casey L. and Stazen L. (2021). Seeing Homelessness Through the Sustainable Development Goals. *European Journal of Homelessness* (15)3, 63-71.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Sage Publications.
- Çakmak, H. H. ve Gökgöz, G. (2023). Almanya ve Türkiye’de Yaşayan Evsizlerin Kültürel Deneyimleri. *Topkapı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 19-38.
- Çalışkan, M. (2018). İstanbul’da Tinerci Çocuk Vakalarının Medyaya Yansıması ve Sosyal Devlet Anlayışının Konuya Yaklaşımı, *Sosyoloji Dergisi*, (38), 109-1.

- Çolakoğlu, E. (2023). *Söylem analizi yoluyla Türkiye'deki evsizlere dair temsil ve alguların incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Denli, Ö. (2016). Bir İnsan Hakları Meselesi Olarak Küresel Yoksulluk. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 113-130.
- Genç, Y. (2023, Ocak). Kronik Küresel Problem: Evsizlik. *Perspektif, Sayı: 317*, <https://perspektif.eu/2023/01/04/kronik-kuresel-problem-evsizlik>.
- Gürel, M. (2024), Evsizliğe Giden Süreç: Yaşam Koşulları, Aile ve Sosyal Destek Ağları Üzerine Derinlemesine Bir İnceleme. *İdealkent*, 15(42), 790-815. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1390130>
- İlhan, N. ve Ergün, A. (2010). Evsizler ve Toplum Sağlığı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20), 79-90. <https://doi.org/10.21560/spcd.08722>
- Karaman, M. F. (2019). *Sosyal Dışlanma Bağlamında Evsizlik: İstanbul Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (1).
- Kanbir, F. (2012). *Zygmunt Bauman Sosyolojisinde Yabancı Kavramı* (Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Kaya-Kılıç, A. ve Aslantürk, H. (2019). Evsizlerin Sosyo-Demografik Özellikleri ve Sokak Yaşam Deneyimleri: Antalya Örneği, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 417-437.
- Küçük, Meryem (2018). *Kent Yoksulluğu ve Evsizlik (İstanbul-Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Mabhala, M., Esealuka, W. A., Nwifo, A. N., Enyinna, C., Mabhala, C. N., Udechukwu, T., Reid, J. ve Yohannes, A. (2021). Homelessness Is Socially Created: Cluster Analysis of Social Determinants of Homelessness (SODH) in North West England in 2020. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(8), Article 4061. DOI: 10.3390/ijerph18084061
- Omerov, P., Craftman, Å. G., Mattsson, E. ve Klarare, A. (2020). Homeless persons' experiences of health- and social care: A systematic integrative review. *Health & Social Care in the Community*, 28(1), 1-11. doi:10.1111/hsc.12857
- Ravenhill, M. (2008). *The Culture of Homelessness*. Hampshire, Ashgate Publishing.
- Rose, P., Beeby, J. ve Parker, D. (1995). Academic rigor in the lived experience of researchers using phenomenological methods in nursing. *Journal of Advanced Nursing*. 21(6), 1123-1129.
- Sipahi, E. B. ve Arslan, T. (2021). Evsizlik Sorununun Pandemi ile İlişkisi ve Türkiye'deki İzdüşümü. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12 (31), 972-987.
- Şan, M. K. ve Küçük, M. (2018). Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması-Ayrışması. *Göç Dergisi*, 5(2), 185-204. <https://doi.org/10.33182/gd.v5i2.603>
- Taşçı, M. (2023). *Evsizler İçin Sürdürülebilir Barınak Tasarımı: İstanbul Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi) Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Konya.
- Yeter, A. (2018). Sivil Toplum Kuruluşlarının Evsizlere Yönelik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17), 34-60. <https://doi.org/10.17828/yalovasosbil.449246>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.

